

Η ΕΠΙΔΗΜΙΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ AIDS ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ - ΙΑΤΡΟΥ

Πρόλογος

Πολλές θανατηφόρες και δυσίατες ασθένειες –περισσότερο ίσως και από αυτήν του Συνδρόμου Ανοσολογικής Ανεπάρκειας- πλήττουν το ανθρώπινο γένος. Το AIDS όμως άγγιξε και αγγίζει τις πιο ευαίσθητες χορδές όλων των κοινωνιών και όλων των κρατών παγκοσμίως, για τον εξής απλό λόγο: διότι πλήττει τη ζωή και την σεξουαλική συμπεριφορά των νέων ανθρώπων.

Μία ασθένεια που έγινε γνωστή μόλις το 1982 και που κατόρθωσε μέσα σε λίγα χρόνια να τρομοκρατήσει ολόκληρη την ανθρωπότητα και να καταστεί πραγματική μάστιγα, τείνει σήμερα να βρεθεί εκτός «μόδας», όχι γιατί έπαψε να υφίσταται ως επιδημία ή γιατί βρέθηκε η θεραπεία της, αλλά λόγω της αδιαφορίας και της υποτίμησης για τις διαστάσεις και τις συνέπειές της.

Η αρχή μιας πανδημίας

Αν και οι επιστήμονες πιστεύουν ότι ο ιός HIV μεταδόθηκε στον άνθρωπο από τους πιθήκους γύρω στη δεκαετία του '30, ο πρώτος επιβεβαιωμένος θάνατος από AIDS (όπως διαπιστώθηκε εκ των υστέρων), σημειώθηκε το 1959 σε άνδρα καταγόμενο από το σημερινό Κονγκό. Το 1978 ομοφυλόφιλοι άνδρες στις ΗΠΑ και τη Σουηδία και ετεροφυλόφιλοι στην Τανζανία και την Αϊτή εμφανίζουν συμπτώματα μιας παράξενης ασθένειας του ανοσοποιητικού.

Το 1981 το CDC παρατηρεί αυξημένη συχνότητα μιας μορφής καρκίνου, του σαρκώματος Kaposi σε ομοφυλόφιλους, στα πλαίσια ενός συνδρόμου που ονομάζουν «νόσο των ομοφυλοφίλων». 234 θάνατοι καταγράφονται.

Τον επόμενο χρόνο, υπό το βάρος αυξανόμενων κρουσμάτων ανοσοανεπάρκειας σε νέους άνδρες, γυναίκες και βρέφη, χρησιμοποιείται για πρώτη φορά ο όρος AIDS. Δηλώνονται κρούσματα από 14 διαφορετικές χώρες. Το 1983 τα κρούσματα μόνο στις ΗΠΑ φθάνουν τα 3.000 και οι θάνατοι τους 1.000. Το 1986 δηλώνονται 40.000 περιπτώσεις AIDS από 85 χώρες. Το 1990 οι φορείς του ιού παγκοσμίως είναι πλέον 8.000.000.

Η εξάπλωση της επιδημίας σήμερα

Σύμφωνα με τα τελευταία επίσημα στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας για το 2007, περί τα 33 εκατομμύρια άνθρωποι ζούν με τον HIV, εκ των οποίων τα 2,5 εκατομμύρια είναι παιδιά ηλικίας κάτω των 15 ετών. Τα νέα κρούσματα μέσα στο 2007 ανήλθαν σε 2,7 εκατομμύρια, ενώ περισσότεροι από 2 εκατομμύρια άνθρωποι πέθαναν από AIDS μέσα στο έτος, μεταξύ των οποίων και 300.000 παιδιά.

Τα μεγαλύτερα ποσοστά φορέων του HIV εμφανίζονται στις χώρες τις πρώην Σοβιετικής Ένωσης και τις χώρες της Υποσαχάριας Αφρικής. Στην τελευταία υπάρχουν κράτη όπως η Σουαζιλάνδη, η Μποτσουάνα και η Νότιος Αφρική, όπου σχεδόν το 1/3 του πληθυσμού είναι φορέας του AIDS. Στην Ελλάδα το αντίστοιχο ποσοστό υπολογίζεται σε 1-2 τοις χιλίοις.

Ο HIV στην Ελλάδα

Ο ιός HIV έκανε την εμφάνισή του στην Ελλάδα στα μέσα της δεκαετίας του 80. Η επιδημία του AIDS στη χώρα μας σηματοδοτήθηκε από δύο σημαντικούς σταθμούς: την εισαγωγή της αντιρετροϊκής θεραπείας (HAART) το 1996 και την αυξημένη αναδρομική δήλωση κρουσμάτων το 1999, λόγω μεταβολής του ορισμού κρούσματος.

Διαχρονικά, η τάση της επιδημίας, από την αρχή της μέχρι και τα τέλη της δεκαετίας του 1990, ήταν αυξητική, και στους άνδρες και στις γυναίκες. Από το 2000 μέχρι και το 2004, ο αριθμός των δηλούμενων νέων μολύνσεων ήταν περίπου σταθερός. Όμως το 2005 και το 2006, παρατηρήθηκε σημαντική αύξηση σε σχέση με τα προηγούμενα έτη με μία μικρή κάμψη το 2007.

Αν και επισήμως ο αριθμός των δηλωμένων κρουσμάτων στη χώρα μας για το 2007, είναι 6.720 σύμφωνα με τα στοιχεία του ΚΕ.ΕΛ.Π.ΝΟ, διεθνείς οργανισμοί όπως ο WHO και UNAIDS (ΟΗΕ) υπολογίζουν τον πραγματικό αριθμό (δηλαδή τα δηλωμένα και τα αδήλωτα κρούσματα), σε πάνω από 10.000, με το χειρότερο σενάριο να μιλά για 19.000 φορείς. Για το 2008 δεν έχει ολοκληρωθεί η συλλογή των δεδομένων (τα στοιχεία αφορούν μέχρι και τον Οκτώβριο), αλλά η τάση είναι δυστυχώς και πάλι αυξητική. Μέχρι τις 31 Οκτωβρίου φέτος, δηλώθηκαν ήδη 547 νέα περιστατικά εκ των οποίων 458 (83,7%) είναι άνδρες και 89 (16,3%) γυναίκες. Εκτιμάται ότι ο τελικός αριθμός των νέων μολύνσεων που θα δηλωθούν τελικά το 2008, θα ξεπεράσει του 600 και θα κυμανθεί ενδεχομένως σε ακόμα υψηλότερα επίπεδα από εκείνα της περιόδου 2005-2006. Είναι φανερό ότι ο αριθμός των ατόμων που ζουν με τον ιό του AIDS στη χώρα μας αυξάνει, χρόνο με το χρόνο.

Σημαντικοί επιδημιολογικοί παράγοντες

Το ανδρικό φύλο κατέχει τη μερίδα του λέοντος ανάμεσα στα συνολικά δηλωθέντα οροθετικά άτομα, σε όλες τις ηλικιακές ομάδες στη χώρα μας. Αυτό είναι αντίθετο με την παγκόσμια αναλογία ανδρών-γυναικών, φορέων του HIV (η οποία είναι περίπου 1:1), και οφείλεται στο μεγάλο ποσοστό ομοφυλόφιλων φορέων του ιού στη χώρα μας.

Η ηλικιακή ομάδα με τη μεγαλύτερη συχνότητα στους άνδρες είναι αυτή μεταξύ 30-34 ετών και στις γυναίκες μεταξύ 25-29. Αυτή είναι ηλικιάδηλωσης και όχι μόλυνσης με τον ιό. Η τελευταία είναι προφανώς ακόμα μικρότερη.

Η Ελλάδα συγκαταλέγεται, σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία του Ευρωπαϊκού Κέντρου Παρακολούθησης του AIDS, ανάμεσα στις Ευρωπαϊκές χώρες όπου, η κυρίαρχη αριθμητικά ομάδα μεταξύ αυτών που μολύνθηκαν από τον ιό, είναι οι ομοφυλόφιλοι. Τέτοιες χώρες είναι η Γερμανία, η Δανία η Τσεχία κ.ά. Αντίθετα στις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, επικρατούν ανάμεσα στους φορείς οι χρήστες ενδοφλέβιων ναρκωτικών.

Στο μεγαλύτερο μέρος της υπόλοιπης Ευρώπης (Μ. Βρετανία, Γαλλία, Σκανδιναβικές χώρες κ.λ.π. η κύρια οδός μετάδοσης είναι η ετεροσεξουαλική. Η διαφορά εδώ οφείλεται εν μέρει στο μεγάλο αριθμό μεταναστών από την Αφρική.

Την πλειοψηφία των φορέων του AIDS στη χώρα μας από την αρχή της εμφάνισης της επιδημίας στη δεκαετία του '80, αποτελούν όπως προαναφέρθηκε οι άνδρες ομοφυλόφιλοι. Από το 2000 έως το 2004 παρατηρείται μία τάση αντιστροφής, λόγω του διαρκώς αυξανόμενου αριθμού περιπτώσεων μετάδοσης μέσω ετεροσεξουαλικής επαφής, κυρίως στις γυναίκες, όμως από το 2005 παρατηρείται μία νέα άνοδος στα ποσοστά ομοφυλόφιλων φορέων. Όλα τα δεδομένα πάντως πρέπει να εκτιμώνται με κάθε επιφύλαξη λόγω της υψηλής συχνότητας αδιευκρίνιστων περιπτώσεων που φέτος φτάνει το 23%. Αντίθετα ο αριθμός των χρηστών ενδοφλέβιων ναρκωτικών που είναι φορείς του ιού, παραμένει σταθερά χαμηλός κατά τη διάρκεια της τελευταίας 20ετίας.

Η συμπεριφορά του Έλληνα απέναντι στο AIDS.

Σύμφωνα με την έκθεση του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας για την Ευρώπη το 2003, η Ελλάδα εμφανίζει σημαντικά μεγαλύτερο, σε σχέση με τις άλλες Δυτικοευρωπαϊκές χώρες, ποσοστό περιπτώσεων AIDS από άτομα που μολύνθηκαν λόγω ετεροσεξουαλικής επαφής με ομάδες υψηλού κινδύνου, όπως π.χ. οι εκδιδόμενες γυναίκες και οι χρήστες ενδοφλέβιων ναρκωτικών. Αυτό είναι πολύ σημαντικό γιατί δείχνει μία επικίνδυνη σεξουαλική συμπεριφορά «υψηλού ρίσκου»

Ενδεικτική είναι επίσης και η συμπεριφορά του Έλληνα ως προς τη χρήση προφυλακτικού:

- 30% των Ελλήνων δε χρησιμοποιούν προφυλακτικό
- 40% είναι το αντίστοιχο ποσοστό για τους νέους ηλικίας 15-24 ετών με εναλλαγή συντρόφων.

- 35% χρησιμοποιούν αλλά μόνο περιστασιακά.
- 75% των νέων ηλικίας 15-24 δε γνωρίζει ορθά τους τρόπους πρόληψης της σεξουαλικής μετάδοσης του AIDS.

Ανησυχητική είναι όμως και η ανίχνευση σε ολοένα περισσότερες περιπτώσεις κρουσμάτων, του υπότυπου A του ιού HIV, ο οποίος απαντά σε μεγαλύτερη συχνότητα στην Αφρική, αντί του υπότυπου B, που απαντά στις χώρες της Ευρώπης και της Αμερικής. Στις δεκαετίες του '80 και του '90 ο υπότυπος B ανιχνεύονταν σε ποσοστό άνω του 80%. Από το 2004 και μετά ο υπότυπος A εμφανίζεται με μεγαλύτερη συχνότητα (42% έναντι 33% του B).

Η διαφορά αυτή μπορεί να σημάνει αλλαγή προς το χειρότερο στη συμπεριφορά του ιού αναφορικά με τη μεταδοτικότητα, την ταχύτητα εξέλιξης της νόσου, και την ανθεκτικότητα στα αντιρετροϊκά φάρμακα.

Προτάσεις

Όλα τα παραπάνω επιδημιολογικά δεδομένα φωνάζουν για δράση:

- Χρειάζονται προγράμματα πρόληψης που δρουν στοχευμένα ανάλογα με την ιδιαίτερη πληθυσμιακή ομάδα στην οποία απευθύνονται (π.χ μετανάστες, πόρνες, ομοφυλόφιλοι, κ.λ.π.)
- Χρειάζεται βελτίωση της επιδημιολογικής επιτήρησης με ενθάρρυνση της εξέτασης για HIV και της δήλωσης των φορέων. Αυτό είναι προς όφελος της κοινωνίας αλλά και των φορέων του ιού, γιατί θα αντιμετωπίσουν έγκαιρα και αποτελεσματικότερα την αρρώστια τους.
- Χρειάζονται περισσότερες επιδημιολογικές έρευνες συμπεριφοράς και τάσεων, ειδικά για τις ευάλωτες ομάδες όπως οι μετανάστες, οι νέοι κ.α., ώστε να οργανωθούν καλύτερα οι παρεμβάσεις πρόληψης και να μεγιστοποιείται το αποτέλεσμα τους.
- Χρειάζεται κατάλληλη εκπαίδευση των εφήβων και των παιδιών σχολικής ηλικίας για το AIDS, παράλληλα με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.
- Και τέλος πρέπει να πούμε ΟΧΙ στην αμέλεια, την αδιαφορία και τον εφησυχασμό.